

ОД „ИЗМИСЛИЦИ“ ДО „ФИКЦИИ“ – КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА НА ПРЕВОДИТЕ НА ДВЕ ВРЕМЕНСКИ ОДДАЛЕЧЕНИ ИЗДАНИЈА НА БОРХЕСОВИТЕ РАСКАЗИ

САЊА МИХАЈЛОВИЌ КОСТАДИНОВСКА

sanja.flf@gmail.com

„Оригиналот не му е верен на преводот“ вели Борхес во есејот „За Ватек од Вилијам Бекфорд“ (Borges, 1974:732, преводот е наш). Апсурдноста на оваа реченица секако не треба да се сфати во буквална смисла, туку како едно подигрување со термините оригинал – превод, реалност – фикција и како една однапред осудена на пропаст потрага по оригиналот, по вистината, по севкупното знаење што би можело да се идентификува со Бог, со кои Борхес се занимавал како во своите есеи, така и во неговата жанровски нетипична проза. Но, во овој труд нашата цел не е да се занимаваме со метафизичката димензија на делото на Борхес и со неговите идеи за преведувањето, туку да анализираме два конкретни преводи на македонски јазик на неговата збирка раскази *Ficciones*¹, едниот објавен под наслов *Измислици* во 1973 г., во издание на „Нова Македонија“ и направен од Александар Митевски, а другиот *Фикции*, објавен во 2007 г. во издание на „Табернакул“ и направен од Ненад Велковски.

На македонски јазик ретко може да се сретнат два различни преводи на едно дело од автори од шпанско говорно подрачје², ако се из земе Габриел Гарсија Маркес, кој е воедно и еден од најпреведуваните автори на македонски јазик и чии романи доживуваат и по неколку преводи³, иако не секогаш правени директно од изворниот текст. Постоенето на два или повеќе преводи на едно исто дело е желба, потреба, но и обврска на преведувачите и издавачите со кое би дале свое видување на оригиналот и кое ќе ги носи обележјата на

¹ Збирката е објавена во 1944 година и е составена од раскази кои претходно биле независно објавувани во аргентинското списание „Сур“. Дел од нив за првпат се појавиле во посебно издание „El jardín de los senderos que se bifurcan“, објавено во 1941 год., кое подоцна со уште девет други раскази обединети под името „Artificios“ се објавени во заедничкото издание „Ficciones“.

² Во друг наш труд (Михајловиќ-Костадиновска 2015а) се осврнавме накусо и на историјатот на шпанско-македонските преведувачки релации каде што констатиравме дека обемот на преводите значително се зголемува по 2000-тата година. Ако се водиме по податоците во Националната и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“ и ги зададеме како услови за пребарување јазиците на изворникот и на текстот, односно шпанскиот јазик и македонскиот јазик, добиваме еден не многу завиден резултат од околу 400 наслови направени од кодификацијата на македонскиот јазик до денес, па оттаму и очекувањата дека меѓу нив нема многу наслови што претставуваат втор или трет превод на едно исто дело.

³ Само за илустрација, кулното дело *Cien años de soledad* е првпат објавено на македонски јазик во 1986 година, под наслов *Сто години самотија* во превод на Ванѓа Чашуле, а во 2006 година доживува и втор превод под наслов *Сто години осаменост*, потпишан од Костадинка Арсова. А *На полковникот нема кој да му пишува* доживува дури пет различни преводи и многу реизданија.

епохата во која живеат. Многу клучни класични дела преведени на македонски јазик најчесто претставувале посредни преводи преку други јазици (тука се, на пример, делата на Шекспир), но, подоцна, со оспособувањето стручни кадри од областа на филологијата, голем дел од овие преводи доживеале и свои освежени и подобрани изданија. За жал, тоа не е случај со преводите направени од шпански јазик, поточно двата превода на кои ќе се задржиме во овој труд.

Во изданието од 1973 година нема податоци дали е преводот направен директно од шпански јазик, но потврда дека преведувачот Александар Митевски при правењето на овој превод не се служел со посреден јазик, туку го правел од шпански јазик наоѓаме во појавата на одредени калки од оригиналниот текст, за кои ќе стане збор подолу, но и во податоците од Националната и универзитетска библиотека за други преводи на овој преведувач, каде што експлицитно е наведен шпанскиот јазик како изворник. Митевски се јавува како автор на десетина преводи, претежно препеви од шпански јазик, меѓу кои и на дел од песните содржани во *Дон Кихот*, односно првиот превод на македонски јазик на Сервантесовиот роман, направен од Илија Корубин. Во однос на другото издание на расказите на Борхес, од 2007 година, наведено е дека текстот претставува превод од оригиналот, односно од шпански јазик⁴. Ова го истакнуваме бидејќи е важно да се наспомене дали се работи за директен и за индиректен превод, затоа што евентуалните грешки во текстот нема да бидат резултат на исти околности. Меѓутоа, кога одбравме да ги анализираме овие два превода, направени со временско растојание од триесет и четири години, не очекувавме дека ќе најдеме на толкав број разлики во преводот, така што за потребите на овој труд нема да бидат земени предвид сите раскази што се вклучени во збирката, туку само оние од првиот дел, поточно од расказите што пред обединувањето во збирката *Ficciones*, биле објавени во посебно издание под наслов *El jardín de los senderos que se bifurcan*⁵. Во насловот на нашиот труд сепак одлучивме да го задржиме името на целосната збирка, бидејќи промената е индикативна за различните пристапи на двајцата преведувачи. Односно, во едниот, преведувачот Митевски се залага за послободен превод, со лексика што се стреми што повеќе да биде до словенско потекло, додека Велковски се држи строго до оригиналот, напати и на штета на македонската синтакса и интерпункција, со употреба на голем број интернационализми. Иако би било интересно да се разгледуваат преводите и низ социосемиотичка призма, со оглед на тоа дека се создадени во сосема различни политички, економски и општествени околности, тоа истражување би го оставиле за некоја друга пригода, а овде ќе се осврнеме на компаративна анализа на двата превода, пред сè од лингвистички аспект, односно разликите во двата превода ќе ги споредуваме на четири рамништа: фонолошко, лексичко, семантичко и синтактичко.

На фонолошкото рамниште, ќе се осврнеме на различните начини за транскрипција во двата превода, како на шпански зборови, така и на зборови од други јазици присутни во

⁴ Преведувачот Ненад Велковски стои зад околу триесет преводи на раскази, романи, есеи и е автор на сите преводи на Хорхе Луис Борхес.

⁵ Во македонското издание од 1973 година вклучени се осум раскази, а во она од 2007 година, седум. Расказот што е изоставен во подоцнежното издание, и што исто така нема да биде земено за анализа во овој труд е „El acercamiento a Almotásim“. Овој расказ бил првично објавен како есеј во Борхесовата збирка *Historia de la eternidad* од 1936 година, и иако подоцна во некои изданија бил вклучен и како расказ во збирката *El jardín de los senderos que se bifurcan*, други реизданија повторно го сместуваат во *Historia de la eternidad*.

оригиналниот текст. Во однос на шпанските имиња, би рекле дека нивната транскрипција приближно се совпаѓа во двата превода, па оттаму нема значителни разлики, освен, на пример, презимето „Mejía“ кое кај Митевски е предадено со „Мехија“ (Борхес, 1973:70)⁶, а кај Велковски со „Мехиа“ (Борхес, 2007:11). Сметаме дека во духот на македонскиот јазик подобро е да се пишува секогаш *j* меѓу вокалите *и* и *а*, за што укажуваме и во делот за транскрипцијата од шпански јазик во новата верзија на Правописот на македонскиот јазик (Михајловиќ-Костадиновска, 2015б:286). Во однос на името на аргентинскиот современик на Борхес, Adolfo Bioy Casares, посоодветно е предаден кај Велковски „Биој Касарес“ (Борхес, 2007:11), отколку кај Митевски „Биои Касарес“ (Борхес, 1973:71). Во однос на римските и старогрчки имиња, има различни предавање на „Леукип“ (Борхес, 1973:69) и „Левкип“ (Борхес, 2007: 9), и „Тацит“ (Борхес, 1973:152) и „Такит“ (Борхес, 2007:80). Се работи за два различни начини на предавање на имињата од овие антички јазици, едниот прифатен под влијание на други словенски јазици и задржан по традиција, а другиот предложен според оригиналниот изговор. И двата начина на предавање коегзистираат и во Правописот на македонскиот јазик од 1970 година и во најновиот од 2015 година. Во однос на транскрипцијата на насловот на делото *Sartor Resartus* од шкотскиот писател Томас Карлајл, со оглед дека се работи за име од англосаксонско потекло, сметаме дека е посоодветна онаа кај Митевски „Резартус“ (Борхес, 1973: 70), отколку „Ресартус“ (Борхес, 2007: 9). Истиот случај е и со името на Philip Guedalla, англиски историчар и писател, чие презиме потсетува на шпанско, но во суштина е подобро да се предаде како кај Митевски „Гведала“ (Борхес, 1973:135), отколку како кај Велковски „Гедала“ (Борхес, 2007:64) што претставува транскрипција според шпанскиот начин на изговор. Во случаите на имиња од француско потекло, постојат следниве разлики во предавањето на одредени лични и географски имиња: „Лисенж“ (Борхес, 1973:88), „Лусанж“ (Борхес, 2007:28), „Башелје“ (Борхес, 1973:101), „Башелие“ (Борхес, 2007:32), „Бајона“ (Борхес, 1973:106), „Бајон“ (Борхес, 2007:36). Освен во првиот случај, каде што најсоодветната транскрипција не би била ни една од понудените, туку Лизенж, во останатите два, можни се и двете варијанти, иако во случајот на градот Бајон во поново време се претпочита оваа варијанта којашто е поблиска до оригиналниот изговор. Во поглед на транскрипцијата од португалски јазик, и во двата превода има погрешно предавање на Rio Grande do Sul, односно наместо „Рио Гранде де Сул“ (Борхес, 1973:75) и „Рио Гранде до Сул“ (Борхес, 2007:15), треба да стои: Рио Гранде ду Сул (според Маневска, 2015:232). Повторно има грешка и во двата превода во предавањето на името на маљорканскиот филозоф и теолог Ramón Lull, со Рејмон Лил, (Борхес, 1973:103) и Рамон Лул (Борхес, 2007:33). Според изговорот, ова име би требало да се транскрибира со Рамон Луљ или Љуљ, иако не е сосема неоправдано предавањето кај Митевски со Рејмон, бидејќи бил познат и по англиската верзија на неговото име, односно Raymond Lully до којашто веројатно прво дошол овој преведувач.

Накучо само и за преводот на други сопствени имиња. Што се однесува на наслови на списанија и на книги, независно дали се вистински или измислени, се согледува многу шаренило и кај двајцата преведувачи. Иако генерално насловите од други јазици се оставаат во оригинал, Митевски наместа и ги преведува. На пример, „Школка“ (Борхес, 1973:102),

⁶ Понатаму во текстот цитатите од двата превода ќе се претставуваат само со податоците за годината на издавање и страницата на која се наоѓа односниот цитат.

„Преглед на романските јазици“ (Борхес, 1973:103), што кај Велковски се оставени во оригинал „*La conque*“ (Борхес, 2007:33), „*Revue des langues romanes*“ (Борхес, 2007:34). Кај Митевски имаме одредена недоследност во однос на предавањето на измислените имиња, па така во расказот „*Tlön, Uqbar, Orbis Tertius*“, во оригинална форма е задржан *Orbis Tertius*, додека Укбар е секогаш предаден на кирилица, а Тлон се среќава и во оригинал и со транскрипција, иако не постои оправданост за ваквата постапка. Кај Велковски имаме јасна тенденција речиси сè што е на шпански јазик да се преведе или да се транскрибира, а имињата на други јазици да останат во оригинал. На пример, името на списанието „*Sur*“ е транскрибирано со „Сур“ (Борхес, 2007:9) (наспроти Митевски, кој го преведува со „Југ“ (Борхес, 1973:69), што сметаме дека е погрешно), а задржани се многу други имиња, како на пример „*Ursprache*“ (Борхес, 2007:18), „*Spectator*“ (Борхес, 2007:59), иако не гледаме никаква потреба од задржување на следниве имиња на улици во оригинал „Хамлет во Cannebiere или Дон Кихот на Wall Street“ (Борхес, 2007: 35) (кај Митевски се предадени со транскрипција „Хамлета на Канебиер или Дон Кихота во Вол Стрит“⁷ (Борхес, 1973:105)). Во духот на оваа намера, сè што е од изворниот јазик да биде преведено и да се задржи што повеќе блискоста со оригиналот, во неколку наврати Велковски го наведува и на погрешни решенија. Се работи за насловот на една песна од барокниот поет Франсиско де Кеведо, што кај Митевски е оставен во оригинал „*Aguja de navegar cultos*“ (Борхес, 1973:103), а кај Велковски е преведен како „Игла за пловење на култови“ (Борхес, 2007:34). Ако се побараат информации за оваа сатирична песна што Кеведо му ја упатил на својот современик Луис де Гонгора, сакајќи да го критикува неговиот извештачен стил, тогаш ќе биде јасно дека именката „*cultos*“ не се однесува на култови, туку на учени луѓе, а синтагмата „*aguja de navegar*“ би можела да се преведе како компас, па оттаму, ако преведувачот веќе се одлучи да го преведе насловот, посоодветно решение би било „Компас за учени луѓе“.

Во продолжение, ќе се осврнеме на лексичкото рамниште, односно ќе зборуваме за разликите во двата превода во однос на извесната архаизација присутна во преводот на Митевски, што е и очекувана од денешна перспектива, со оглед на временското растојание. Потоа ќе укажеме на поголемата употреба на интернационализми во преводот на Велковски, што исто така на некој начин е предвидлива, бидејќи ваквата тенденција во јазикот, за жал, сè повеќе оди во нагорна линија.

Митевски, наместа, користи одредена лексика што за денешниот читател би имала застарен призвук. На пример, „почувствувајќи [...] имела“ (Борхес, 1973:76), наспроти „вртоглавица“ (Борхес, 2007:16), кај Велковски; „мебелирана“ (Борхес, 1973:72), наспроти „наместена“ (Борхес, 2007:11), „популарни реви“ (Борхес, 1973:78), наспроти „популарните списанија“ (Борхес, 2007:17). Интересно е што во неколку наврати преведувачот Митевски избегнува да ја употреби придавката „пиратски“, што денес е речиси дел од секојдневниот говор. Па така, додека кај Велковски за „*enciclopedia pirática*“ и „*reimpresiones piráticas*“ имаме „пиратска енциклопедија“ (Борхес, 2007:16) и „пиратски препечатувања“ (Борхес, 2007:30), кај Митевски се изнајдени описни решенија како „енциклопедија издадена од некакви муфтеџии“ (Борхес, 1973:76) или решенија, во најмала рака, необични „препечатувања правени од книжевните гусари“ (Борхес, 1973:90). Во однос

⁷ Забележлива е и падежната употреба кај именките Хамлет и Дон Кихот, што во современиот јазик, ако се изземат одредени дијалектни форми, речиси и да не се користи.

на насловот на расказот „El jardín de senderos que se bifurcan“, кај Митевски е преведен како „Градина со врвици што се делат“, а кај Велковски „Градина со патеки што се разгрануваат“. Иако можеби не се работи за архаизам, сепак зборот „врвици“ е помалку веројатно да биде употребен од денешен преведувач, освен ако не мора да се запази одредена отстапка во јазикот. Преведувачот Митевски со ваквиот избор веројатно сакал зборот да прозвучи слично со оригиналниот „sendero“, односно да укажува на тесна, шумска патека, но овој збор е со прилично секојдневна употреба во шпанскиот јазик, и за него сосема би одговарал и зборот патека. Можеби поголем проблем задава вториот дел од насловот, односно глаголот „se bifurcan“. На шпански, овој глагол, чие значење е содржано и во префиксот „bi-“, укажува дека нешто (најчесто пат, река, гранка...) се разделува на две. Решението на Митевски, „се делат“, можеби е малку нејасно, а она на Велковски повеќе е врзано со зборот гранка, отколку со зборот патека. Сметаме дека посоодветна би била употребата на глаголите „двои“ или „раздвојува“.

Интернационализмите што ги издвоивме за потребите на овој труд, без намера да ги исцрпиме, ќе ги прикажеме во табела, а за нивна поголема прегледност, ќе ги обележиме со задебелени букви:

	Борхес (1973) – прев. Александар Митевски	Борхес (2007) – прев. Ненад Велковски
1	полов однос (72)	копулација (11)
2	привид (72)	илузија (12)
3	измисленост (72)	фикција (12)
4	распродажби на книги (73)	аукции (13)
5	строг (73)	ригорозен (13)
6	православните христијани (74)	ортодоксните христијани (13)
7	имагинарно општество (74)	измислена заедница (14)
8	фиктивна земја (74)	измислена земја (16)
9	екцеси (78)	преувеличување (17)
10	звучна (79)	аудитивна (19)
11	енормен (79)	огромен (19)
12	атрибути (80)	својства (19)
13	истовременост (79)	симулатност [sic] (19)
14	претендераме (83)	мислиме (22)
15	хипотеза (83)	претпоставка (23)
16	резони (84)	причини (23)

17	базата (84)	основата (23)
18	ги игнорира (84)	не ги познава (24)
19	визуелна и тактилна (84)	визуелна и доприна (23)
20	репродуцирам (86)	предавам (26)
21	лесномислено (87)	фриволно (26)
22	негри (88)	црнци (27)
23	Раскин на еден ненормално проширен крвен сад (76) ⁸	анеуризма (15)
24	восхитен занес (119)	екстаза (49)
25	Брзоплети толкувања (104)	Избрзани интерпретации (35)
26	Противречности (105)	контрадикторен (36)
27	Ингениозниот Хидалго (105)	Остроумен Благородник (36)
28	препишување (105)	транскрипција (36)
29	би се поклопувале (105)	ќе коинцидираат (36)
30	приврзаност (107)	преференција (38)
31	рамнодушност (108)	индиферентност (38)
32	пресоздадам (108)	реконструирам (38)
33	со судбата помирена или потсмешлива, наколоност да ги шири идеите напoлно спротивни на оние што ги застапува. 109	неговата резигнирана или иронична навика да пропагира идеи што биле чиста спротивност на оние што тој ги преферира . 40
34	афектации (110)	извештаченост (41)
35	палимпсест (111)	остаток од ракопис (42)
36	прославува (112)	глорифицира (42)
37	настрана привилегија (119)	абнормална привилегија (50)
38	денуцијации (126)	пријави (55)
39	епонимскиот бог (128)	истоимениот бог (57)
40	загатка (132)	енигма (60)

⁸ Необична е ваквата конструкција, како преведувачот намерно да сакал да го избегне стручниот термин, а тоа можеби со цел преводот да го доближи до еден „обичен“ читател.

41	арбитражните закони (132)	произволни закони (61)
42	каламбур (132)	игра на зборови (61)
43	повратнички (133)	регресивни (61)
44	повратничка (132)	ретроградна (62)
45	тоталитетот на романот (133)	целото дело (62)
46	свртеност на времето (133)	инверзија (61)
47	поставеноста, едно покрај друго, (134)	јукстапозицијата (63)
48	хексагонални (138)	шестоаголни (67)
49	сентенца (139)	суд (67)
50	етажерки (139)	полицы (67)
51	да го дадам накусо (139)	да го резимирам (68)
52	збркана (книга) (141)	конфузна (70)
53	еднакви (142)	идентични (70)
54	правописни знаци (142)	ортографски симболи (70)
55	екстравагантна среќа (142)	исклучителна среќа (71)
56	осакатувања (144)	редуцирање (73)
57	лудило (144)	делириум (73)
58	вербални (146)	глаголски (74)
59	потчинет (160)	инфериорен (88)
60	времињата што се разидуваат, приближуваат и збиднуваат истовремено (161)	дивергентни, коневргетни и паралени времиња (89)

Со оглед на фактот дека не постои етимолошки речник на македонскиот јазик⁹, не можевме да утврдиме кога и преку кој јазик навлегле овие зборови во македонскиот јазик. Употребата на интернационализмите во одреден јазик секако дека е еден од начините како се збогатува тој јазик и дека преведувачот не треба да биде заколнат пурист ниту негов инквизитор, но сметаме дека преку табелата јасно може да се увидат случаи каде што постои еквивалент во македонскиот јазик, односно дека преведувачот не морал секогаш да

⁹ Во недостиг на ваков речник, го консултиравме електронското издание на етимолошки речник на шпанскиот јазик, <http://etimologias.dechile.net/>, преку кој можевме да заклучиме дека сите зборови, со ретки исклучоци, потекнуваат од латинскиот или од старогрчкиот јазик.

прибегне кон изборот на странскиот збор, но сепак го сторил тоа, веројатно од некое предубедување дека таквата лексика ќе му даде одредена тежина на текстот.

Во поглед на семантичкото рамниште, тоа е рамништето каде што и во двата преводи има многу недоследности, иако се позастапени кај Велковски. Грешките што ќе ги анализираме се состојат во погрешно толкување зборови, фразеолошки изрази или, воопшто, целосната смисла на реченицата.

Ќе започнеме од најмалите единици, односно, зборовите, кои ќе ги анализираме по зборовни групи, односно именско-придавски, глаголски и предлошко-прилошки. Грешките што се должат на несоодветен избор на именка или придавка, што веројатно се последица на нетемелно познавање на јазикот или на превид, се побројни кај Митевски, па така имаме: „сиже“ (Борхес, 1973:84) наместо „субјект“ (Борхес, 2007:24) за именката „*sujeito*“; „кинења“ за именката „*discordias*“ наместо „несогласувања“ (Борхес, 2007:75); „по долга сувост“ (Борхес, 1973:120) наместо „суша“ (Борхес, 2007:50); „палецот“ (Борхес, 1973:121) наместо „показалецот“ (Борхес, 2007:51) за зборот „*índice*“; „докази за можноста на вистинскиот каталог“ (Борхес, 1973:142) наместо „докази за лажноста на вистинскиот каталог“ (Борхес, 2007:70) (во оригиналот е употребен зборот „*falacia*“); „полициски [расказ]“ (Борхес, 1973:69) наместо криминалистички (Борхес, 2007:9) за оригиналното „*policial*“; „срамежлив“ (Борхес, 1973:72) наместо „скромен“ (Борхес, 2007:12); „вчудоневиден“ (Борхес, 1973:72) наместо „вознемирен“ (Борхес, 2007:12), „полн хаос“ (Борхес, 1973: 78) наместо „вистински хаос“ (Борхес, 2007:17) (во оригиналот е употребена придавката „*mero*“, што не би знаеле да кажеме зошто го навела преведувачот за таков избор); „веројатно опишување“ (Борхес, 1973:110), наместо „веродостоен опис“ (Борхес, 2007:41); „белези на границата“ (Борхес, 1973:73) за „*puntos de referencia*“ наместо „појдовни точки“ (Борхес, 2007:13); под влијание на англискиот јазик, веројатно е направен следниов несоодветен превод на „*su archivo particular*“ со „специјални архиви“ (Борхес, 1973:102) наместо „приватна архива“ (Борхес, 2007:33); преводот на синтагмата „*país indocumentado*“ го носи читателот во погрешна насока, па така наместо „недокументирана земја“ (Борхес, 2007:12) кај Митевски имаме „земја без документи за идентитетот“ (Борхес, 1973:72) итн.

Сепак, и покрај големиот број грешки во именско-придавскиот дел што ги детектиравме кај Митевски, наместа тој има многу поуспешни решенија од Велковски. На пример, наместо „литературно пониски“ (Борхес, 2007:12) како превод на оригиналното „*literariamente inferiores*“ подобар е изборот на Митевски „литературно помалку издржани“ (Борхес, 1973:72). Посоодветни се и еквивалентите на Митевски за следниве придавки: „продлабочена анализа“ (Борхес, 1973:103) наместо „продорна анализа“ (Борхес, 2007:34), „последните зборови“ (Борхес, 1973:110) наместо „крајните клаузули“ (Борхес, 2007:41), „молчаливи“ (Борхес, 1973:115) наместо „замолчени“ (Борхес, 2007:45), „простачко задоволство“ (Борхес, 1973:105) наместо „плебејско задоволство“ (Борхес, 2007:36), „несрекен број“ (Борхес, 1973:123) наместо „спротивен број“ (Борхес, 2007:53)¹⁰.

Буквалниот превод наместа го прави мошне несмасен текстот на Велковски, па така за оригиналниот дел од реченица „*hijos casuales de la distracción y el olvido*“ (Borges 1974: 439), Велковски преведува „деца на занесувањето и заборавот“ (Борхес, 2007:24), што е подобро решено кај Митевски со „продукти на разонодата и заборавот“ (Борхес, 1973:85). Синтагмата „*barrios bajos*“ (Borges 1974:457) има преносно значење, што е точно преведено

¹⁰ Иако е точно дека во одредени случаи зборот *adverso* од оригиналот може да има значење на спротивен, сепак неговото прво значење е неповолен, несрекен, што е и правилното значење во контекстот.

кај Митевски со „сиромашните квартали“ (Борхес, 1973:124), а буквално преведено кај Велковски со „ниските населби“ (Борхес, 2007:53). Мошне грубо звучи и следниов буквален превод на „bastardo de tigre y potro“ (Borges, 1974:453) кај Велковски со „копиле од тигар и ждребе“ (Борхес, 2007:48). Кај Митевски имаме поублажен превод на следниов начин „мелез од тигар и ждребе“ (Борхес, 1973:117)¹¹.

Во одредени случаи, не се работи за погрешен превод, но преводот на Митевски нуди поголема прецизност, или едноставно изнајден е збор што е посоодветен за еден книжевен контекст: „вруток“ (Борхес, 1973:110) наспроти „потекло“ (Борхес, 2007:41), „со правоаголна, пробесена и црвена брада“ (Борхес, 1973:75) наспроти „квдратеста уморна брада“ (Борхес, 2007:15), „мемоарите на патописците“ (Борхес, 1973:74) наспроти „мемоари на патници“ (Борхес, 2007:14). Во случајот, пак, со изборот на зборот „маскаради“ (Борхес, 1973: 105), Митевски внесува одредена пејоративна финеса што ја нуди не толку самиот збор во оригиналот, туку контекстот, а што не се доловува со решението на Велковски „карневали“ (Борхес, 2007:36).

Посебно внимание заслужува преводот на зборот „azar“ кај двајцата преведувачи. Се среќава во повеќе раскази, како „Глон, Укбар, Орбис Тertiус“, „Лотаријата во Вавилон“, „Библиотека на Вавилон“, „Градината со патеки што се разгрануваат“¹². Кај Митевски во сите случаи овој збор е преведен со „случајност“ (Борхес, 1973:76,124,139 и 153), а кај Велковски има два други термини „судбина“ (Борхес, 2007:16 и 68) и „среќа“ (Борхес, 2007:54 и 80). Од честотата на овој збор може да се заклучи дека Борхес сакал преку него повторно да зборува за некои од неговите постојани теми, како на пример, јазикот, фикцијата, метафикцијата, па оттаму од суштинско значење е тој соодветно да се преведе. Односно, сосема различна е конотацијата ако овој збор се преведе како „судбина“ или „среќа“, наместо „случајност“ како што правилно го прави тоа Митевски, бидејќи без разлика дали зборува за енциклопедии, библиотеки или игри на среќа, преку сите овие раскази Борхес укажува на арбитрарноста на јазикот, но и за неговите бесконечни можности. Па затоа преведувачот и да се двоуми околу изборот на значењето на одреден збор, сепак не треба да ја губи предвид намерата на авторот, особено ако е таа клучна за разбирањето на делото.

Во однос на глаголите, во нашата анализа издвоивме неколку случаи. Најпрво, во примерите што следуваат, глаголот е погрешно преведен:

- „rueden inhibir“ со „доведат до кочење“ (Борхес, 1973:85) наспроти „претставуваат препрека“ (Борхес, 2007:25), што е задоволително решение.

- „giran los años“ е буквално преведен со „се вратат годините“ (Борхес, 2007:41) наместо „годините минуваат“ (Борхес, 1973:110)

- глаголот „fatigar“ со преносно значење, честопати им задава проблеми и на двајцата преведувачи. Па така, реченицата „Насе ya cuatro siglos que los hombres fatigan los hexágonos.“ (Borges, 1974:468), кај Митевски е преведена со „ги изморуваат шестоаголниците“ (Борхес, 1973:143), а кај Велковски со „ги преполнуваат шестоаголниците“ (Борхес, 2007:72). Споредувајќи ги овие верзии со српскиот превод што

¹¹ Консултиравме и една верзија на српски јазик каде што е понудено уште подобро решение „užasni spoj tigra i ždrebeta“ (Borges, 2005: 23).

¹² Во случајов ги преземаме насловите на овие раскази од Велковски.

го консултираме, јасна е заблудата и кај двајцата преведувачи, затоа што точниот превод би требало да биде еквивалентен на „Već četiri veka za njim se neumorno traga po šestougaonicima“ (Borges, 2005:36). Во друга ситуација, Велковски правилно го преведува овој глагол, а Митевски повторно паѓа во слична замка. „Durante un siglo fatigaron en vano los más diversos rumbos“ (Borges 1974:469) е погрешно преведена со „во текот на едно столетие залудно ги допираа најразличните хоризонти“ (Борхес, 1973:145), а другата варијанта „Цел еден век залудно изоделе најразлични патишта“ (Борхес, 2007:73) е прифатлива.

Во следниве примери, сметаме дека кај Митевски е направен посоодветен избор којшто се должи на наоѓање еквивалентно решение во дадениот контекст или, повторно, се работи за превод што повеќе би му доликувал на еден книжевен текст:

- „Fortaleció mi duda“ (Borges 1974:441): е подобро преведен со „го потврди моето сомнение“ (Борхес, 1973:72) наместо понудениот превод кај Велковски на глаголот fortalecer, што најчесто означува „зајакнува“, со „ми го закрепна сомнежот“ (Борхес, 2007:12)

- „El contacto y el hábito de Tlón han desintegrado este mundo“ (Borges, 1974:443) е посоодветно преведено со „Допирот и односите со Тлон придонесоа за распаѓањето на овој свет.“ (Борхес, 1973:91) отколку „Контактот и обичаите на Тлон го разложија овој свет.“ (Борхес, 2007:30).

- Како примери во кои изборот на глаголот е попрецизен или воведува одредена семантичка нијанса, ги издвојуваме: „ја расветлуваше мистеријата“ (Борхес, 1973:87) наспроти „ја објаснуваше мистеријата“ (Борхес, 2007:26), „која му припаѓаше на“ (Борхес, 1973:87), наспроти „што беше на“ (Борхес, 2007:26), „да се овенча со успех“ (Борхес, 1973:106), наспроти „потфатот [...] да се заврши“ (Борхес, 2007:37), „храмот проголтан од древните пожари“ (Борхес, 1973:113), наспроти „храм што го уништиле старите пожари“ (Борхес, 2007:44), „мене ќе ме снајде истата судбина“ (Борхес, 1973:150) наспроти „јас ќе ја имав истата судбина“ (Борхес, 2007:77).

- Во следниов пример, сметаме дека е подобро решението глаголот *soler*, кој значи ‘има обичај да’ и во шпанскиот јазик задолжително се комбинира со друг глагол во инфинитив, секогаш кога е можно да се преведува со прилог, како што го прави тоа Митевски: „Обично критиката ги измислува авторите“ (Борхес, 1973:84), отколку како што е преведено кај Велковски „Критиката има обичај да измислува автори“ (Борхес, 2007:24).

- Глаголот *faltar*, кој најчесто се преведува како ‘недостига’, би можело исто така да се приспособи на контекстот и не секогаш да се преведе само со овој еквивалент, како што го прави тоа Митевски со „озборувањата не изостанаа“ (Борхес, 1973:126) или антонимскиот превод „ќе се најдат неколку набожни раце“ (Борхес, 1973:138) наместо „недостигале шепотења“ (Борхес, 2007:55), каде што Велковски погрешно ја толкува и именката „murmuraciones“ од оригиналот, или „нема да недостигаат раце со милост“ (Борхес, 2007:67).

- Сличен е случајот и со глаголот *deber*, кој може да има значење ‘должи’, но повторно зависи од умешноста на преведувачот да го пригоди во дадениот контекст. Па така, оригиналната реченица „Debo a la conjunción de un espejo y de una enciclopedia el descubrimiento de Uqbar.“ (Borges 1974:431) е подобро преведена кај Митевски отколку кај

Велковски. Еве ги варијантите за споредба: „Благодарейќи на врската меѓу едно огледало и една енциклопедија успеав да го откријам Укбар.“ (Борхес, 1973:71) Му го должам на спојувањето на едно огледало и една енциклопедија откривањето на Укбар. (Борхес, 2007:11)

Грешки или несоодветни преводи забележуваме и кај прилозите и кај други групи зборови. Ги посочуваме следниве примери: „Лесно и бргу да се прегледа“ (Борхес, 1973:101) наспроти „Лесно и кратко да се наброи“ (Борхес, 2007:32). Во оригиналот на местото на овие прилози стои придавката „fácil y breve“, така што и двајцата преведувачи постапуваат правилно и ги транспонираат во прилози, но сепак сметаме дека Митевски направил подобар избор и покрај тоа што е направен послободен превод со глаголот „прегледа“ наместо „наброи“ (во оригиналот стои именката „enumeración“), што Велковски веројатно ќе успеел подобро да го реши со прилогот „накусо“, „накратко“ наместо само со „кратко“. Транспозиција од придавка во прилог имаме и во следниов пример, но кај Митевски е направено подобро толкување, затоа што инаку, тенденцијата на следење на оригиналот кај Велковски доведува и до мошне несреќно решение: „Lo soñó activo, caluroso, secreto“ (Borges 1974:453) – „го сонуваше растреперено, топло, тајно“ (Борхес, 1973:117) наспроти „го сони активно, топло, тајно“ (Борхес, 2007:47). Во следниов пример, Митевски е тој што погрешно го преведува прилогот „unánimamente“ во фразата „[la hipótesis] ha sido descartada unánimamente“ со „веднаш била отфрлена и осудена на анонимност“ (Борхес, 1973:77), наспроти решението на Велковски со „беше едногласно отфрлена“ (Борхес, 2007:17). Буквално е сфатена и предлошката синтагма „al cabo de un tiempo“ и кај Митевски е преведена со „Кон крајот на едно време“ (Борхес, 1973:119), наместо едноставно „По некое време“ (Борхес, 2007:49). Но, повторно кај Митевски наоѓаме подобро решение во други случаи, па така предлошката синтагма „a imitación de“ е посоодветно преведена кај Митевски со „по углед на“ (Борхес, 1973:74), наместо употребата на прилогот на -јќи кај Велковски „Имитирајќи го“ (Борхес, 2007:14).

Иако споменавме дека ќе се занимаваме и со разликите во преводот во однос на одредени фразеологизми, не најдовме многу примери, како во претходните случаи. Но, еве неколку за илустрација на тоа дека и во овој поглед има пропусти. За фразата „pensado entraña por entraña y rasgo por rasgo“ (Borges 1974:454) сметаме дека е премногу буквално преведена и кај двајцата преведувачи: „го мислеше влакно по влакно, цртичка по цртичка“ (Борхес, 1973:119) и „смислен орган по орган и црта по црта“ (Борхес, 2007:50). Во српското издание е понуден фразеолошки израз што го лишува преводот од ваквите чудни конструкции на македонските преводи: „osmišljenog od glave do pete po ugledu na osa“ (Borges, 2005:24). Сличен случај е следниов, каде што кај Велковски не е изнајден еквивалентен израз за „entre veras y burlas“, па е буквално преведен со „низ вистини и шеги“ (Борхес, 2007:17) додека кај Митевски, иако не е решено со фразеолошки еквивалент, сепак звучи поприродно: „Сериозно но понекогаш и на шега“ (Борхес, 1973:77).

Во одредени случаи направени се грешки за кои повеќе би се рекло дека се должат на непознавање на реалноста на која укажува текстот, а тоа во случајов е непознавање на правилата на шаховската игра, па така, оригиналната реченица „Un artículo técnico sobre la posibilidad de enriquecer el ajedrez eliminando uno de los peones de torre.“ (Borges 1974:445) е преведена со „Една стручна статија за можностите да се збогати шаховската игра со тоа што ќе се одземе еден од пионите пред топот.“ (Борхес, 1973:102) кај Митевски, а со „Една

техничка статија за можноста да се збогати шаховската фигура елиминирана од топот.“ (Борхес, 2007:33) кај Велковски. Точната верзија на оваа реченица би требало да гласи: „Една стручна статија за можностите да се збогати шаховската игра со тоа што ќе се одземе еден од топовите.“ Митевски, речиси се доближува до ова значење, ако се одземе преведувањето на „reón de torre“ како два посебни збора „пион“ и „топ“, а кај Велковски, се добива речиси бесмислена реченица, затоа што во шахот која било фигура може да биде елиминирана од топот, со што не се пренесува намерата во оригиналниот текст, односно да се претпостави како би се играла оваа игра без еден од топовите.

Следниве реченици што ќе ги наведеме, не се должат толку на смисловна грешка, туку се повеќе стилска несмасност. За оригиналната реченица „esperó que el disco de la luna fuera perfecto“ (Borges, 1974:453) сметаме дека и двајцата преведувачи не ја доловуваат веднаш претставата што авторот сакал да му ја понуди на читателот на изворниот текст: „почека месечината да ја добие својата полна форма на диск“ (Борхес, 1973:116) и „почека да биде кругот на месечината совршен“ (Борхес, 2007:47). Во српското издание, видлив е приодот што ѝ дава предност на пораката и не е во вазалски однос со оригиналот: „sačekao je da nastupi pun mesec“ (Borges, 2005:22). Сличен е следниов пример: „En la ventana estaban los tejados de siempre y el sol nublado de las seis“ (Borges 1974:472); кај Велковски реченицата буквално го следи распоредот на секој збор од оригиналот; „Низ прозорецот се гледаа истите покриви и облачното сонце од шест часот.“ (Борхес, 2007:78). Кај Митевски имаме интерпретација на одредени делови од реченицата, но и покрај преголемата слобода во однос на оригиналот, со употребата на метафоричниот израз и на интерпункцијата, решението е далеку подобро: „Низ прозорецот ги гледав вечните покриви и сонцето со превез, во шест часот попладне.“ (Борхес, 1973:150). Повторно, само за споредба, српскиот превод испушта еден дел од информацијата што не е суштински и преводот на реченицата изгледа сосема природен за јазикот цел: „Kroz prozor videh poznate mi krovove i mutno porodneвно sunce.“ (Borges, 2005:40).

Пред да се осврнеме и на некои грешки на синтактично рамниште, би сакале да укажеме и на одредени грешки што повеќе припаѓаат на едно морфолошко рамниште, односно се должат повеќе на лапсуси и превиди отколку на непознавање на односите меѓу зборовите. Во следнава реченица кај Велковски, по некаков автоматизам веројатно, предлогот „de“ од оригиналот е преведен со неговиот чест еквивалент „на“, па така имаме „славниот проблем на Ахилеј и желката“ (Борхес, 2007:34), наместо „прочуениот проблем за Ахил и желката“ (Борхес, 1973:103), што појасно укажува на парадоксот на Зенон на кој алудира Борхес во својот расказ. Слична грешка, овој пат кај Митевски имаме во следниов случај: „Чекорење на април“ (Борхес, 1973:132) за „Marcha de abril“ наместо „Априлски марш“ (Борхес, 2007:67). Овој пример е исто така индикативен за местата во преводот на Митевски каде што тој користи синтагми со предлог или односни реченици, наместо поедноставното решение со придавка: „од бронза“ (Борхес, 1973:155) наспроти „бронзен“ (Борхес, 2007:83) „што изненадуваше“ (Борхес, 1973:73) наспроти „изненадувачки“ (Борхес, 2007:13), „каталози полни со лаги“ (Борхес, 1973:142), наспроти „лажни каталози“ (Борхес, 2007:70), „решение на очајник“ (Борхес, 1973:154) наспроти „очајничка намера“ (Борхес, 2007:81), „личности кои, можеби, никако не се производ на фантазијата“ (Борхес, 1973:143), „неизмислени луѓе“ (Борхес, 2007:71), „неговото име што го имаше на земјата“ (Борхес, 1973:118) наспроти „земско име“ (Борхес, 2007:48), „она што е на *виделина* од делото“ (Борхес, 1973:101), „*видливото* дело“ (Борхес, 2007:32). Ваквите решенија не се својствени само за преводот на Митевски. Ги наоѓаме и кај Велковски, иако не во толкава

мера, оние што претставуваат описни преводи со зависна реченица, но кај Велковски повеќе се должат на следењето на видот на зборовите во оригиналот, што не е толку случај кај Митевски: „границата на Југ“ (Борхес, 2007:13), „јужната граница“ (Борхес, 1973:74), „огледала од камен“ (Борхес, 2007:13), „камени огледала“ (Борхес, 1973:74), „ветрот без лице“ (Борхес, 2007:47), „безличниот ветар“ (Борхес, 1973:116), „убиство што треба да се одгатне“ (Борхес, 2007:60), „неразмрсиво убиство“ (Борхес, 1973:132). Иако не можеме да ги сметаме за погрешни некои од овие решенија, сепак сметаме дека употребата на придавката како замена на комбинацијата предлог со именка треба секогаш да се има предвид, особено онаму каде што во шпанскиот јазик не ни постојат соодветни придавки. Секако, преведувачот треба да умее да процени кога токму ќе му биде потребна сосема спротивната постапка. За споредба, од двата превода на оваа реченица „abundan los objetos ideales, convocados y disueltos en un momento, según las necesidades poéticas“ (Borges, 1974:435), посоодветна е онаа на Митевски: „изобилствува со идеалистички објекти што се создаваат и исчезнуваат, следејќи ги потребите на поезијата“ (Борхес, 1973:79) отколку онаа на Велковски: „изобилуваат идеалните предмети, употребени и отстранети во некој момент, според поетичните потреби“ (Борхес, 2007:19)

Кога сме кај придавките, би сакале да укажеме и на преводот на шпанскиот апсолутен суперлатив што се гради со наставката -ísimo. Иако придавката во ваква форма може да се преведе на македонски со префиксот пре- (на пример, ella es guarísima, може да се преведе или со: „таа е многу убава“, односно преубава), тоа не секогаш мора да е случај. Оттаму, наместо варијантите „прелош“ (Борхес, 2007:74) или „прецрни“ (Борхес, 2007:68) за шпанските суперлативи „pésimo“ и „negrísimo“, подобри се предлозите на Митевски „одвратен“ (Борхес, 1973:146) и „совршено црни“ (Борхес, 1973:139).

Што се однесува за синтактичкото рамниште, утврдивме разлики меѓу двата превода што го засегаат редоследот на зборовите. Тоа е забележливо во следниве примери:

- ОРИГ.: „esa demora – nada significativa, por cierto“ (Borges 1974:472):

П1: „ова задоцнување, секако, без поголемо значење.“ (Борхес, 1973:149)

П2: „тоа доцнење – воопшто незначајно, всушност.“ (Борхес, 2007:77)

- ОРИГ.: „Una lista manuscrita de versos“ (Borges 1974:446):

П1: „Една листа стихови во ракопис“ (Борхес, 1973:104)

П2: „Една листа во ракопис од стихови“ (Борхес, 2007:35)

- ОРИГ.: „No es infrecuente, en las regiones más antiguas de Tlon, la duplicación de objetos perdidos.“ (Borges 1974:439):

П1: „Во најстарите предели на Тлон удвојувањето на изгубените нешта не е реткост.“ (Борхес, 1973:85)

П2: „Не е ретко, во најстарите области на Тлон, дуплирање на загубените предмети.“ (Борхес, 2007:24)

- ОРИГ.: „redactada no ya en inglés“ (Borges 1974:441):

П1: „кое нема да биде печатено повеќе на англиски“ (Борхес, 1973:88)

П2: „напишано веќе не на англиски“ (Борхес, 2007:27)

Во вториот превод е јасно дека преведувачот напати слепо се води според збороредот во шпанската реченица, што предизвикува речениците и синтагмите да се тешки за следење. Не е неопходна ниту употребата на пасивна структура како во следниве реченици во преводот на Велковски: „чиј бог не е славен од луѓето“ (Борхес, 2007:44),

„сонувано од некој друг“ (Борхес, 2007:50), кое кај Митевски е решено со активна реченица, што и покрај помалата економичност на реченицата, сепак е поприфатлив превод: „неговиот бог веќе не ги прима почестите од луѓето“ (Борхес, 1973:114), „кое некој друг токму во тој миг го сонувал“ (Борхес, 2007:120). Дека и на ова рамниште кај преведувачот Велковски наоѓаме повеќе недозволиви грешки, се и следниве случаи, каде што не само што преведувачот се води по редоследот на шпанскиот оригинал, туку ја копира и интерпункцијата, која во шпанскиот јазик овозможува пишување на прашалник и извичник во средина на реченицата, што не е воопшто својствено и за македонскиот јазик: „Повеќе како невозможен! ќе рече читателот.“ (Борхес, 2007:37), „Ама не ми изгледа како да кажам? неизбежен“ (Борхес, 2007:38). Можностите за да се избегнат вакви неприродни реченици ги гледаме во преводот на другиот преведувач: „Скоро неверојатно, би рекол читателот. (Борхес, 1973:106), „Но не ми се чини, како да речам, дека не може да се одбегне.“ (Борхес, 1973:107). Преведувачот Велковски исто така ретко ја користи техниката на додавање одреден збор што е во насока на добивање појасни реченици: „Тие отфрлувања не биле дефинитивни“ (Борхес, 2007:23), наспроти „Овие соборувања **на споменатите тези** не беа дефинитивни“ (Борхес, 1973:83, подвлеченото е наше); „Потоа внимателно препрочитав некои глави, оние што нема да се обидам сега.“ (Борхес, 2007:38) наспроти „Подоцна внимателно повторно ги прочитав неколкуте глави, оние што сега нема да се обидам **да ги напишам.**“ (Борхес, 1973:108, подвлеченото е наше).

Двата превода се разликуваат и во однос на некои формални недостатоци. Во преводот на Митевски, на пример, се забележува непочитување на местото на заградите и на новите пасуси, изоставање на фусноти од самиот автор, изоставање на реченици или делови од реченици и сл. Овие недостатоци се надминати во преводот на Велковски, но како што посочивме преку анализата во овој труд, за жал, и покрај веќе постоен превод на оваа збирка раскази на македонски јазик, како и на други сродни јазици, подоцнежниот превод на Велковски не успева квалитативно да го надмине својот претходник, и иако успева да коригира одредени негови недоследности, изобилството на издвоени грешки на секое рамниште го прави и овој превод недостоеен за својот оригинал. Или, кажано на друг начин, поголеми оправдувања наоѓаме за грешките во временски постарото издание отколку за поновото издание, кое барем ја имало можноста да се потпре на старото, да ги согледа неговите слабости и да го оправда, преку усовршување, своето повторно појавување. Како и да е, како заклучок од овој труд не би требало да произлезе некакво обесхрабрување за објавување изданија што ќе претставуваат втори или трети преводи. Напротив, преку анализата на грешките во овие два временски оддалечени преводи, пред сè сакавме да укажеме на одговорноста на преведувачот (и на издавачите) како клучен елемент во збогатувањето и зачувувањето на еден национален јазик, што е уште поголема кога станува збор за имиња како она на великанот на аргентинската литература – Хорхе Луис Борхес.

БИБЛИОГРАФИЈА

БОРХЕС, Хорхе Луис (1973): *Измислици*. Скопје: Нова Македонија.

BORGES, Jorge Luis (1974): *Obras completas*. Buenos Aires: Emecé Editores.

BORGES, Jorge Luis (2005): *Maštarije* [prevod: Aleksandar Grujičić]. Beograd:Paideia.

БОРХЕС, Хорхе Луис (2007): *Фикции*. Скопје: Табернакул.

МАНЕВСКА, Анета (2015б): „Транскрипција и транслитерација на туѓите имиња од португалски јазик“, во Цветковски Живко (и др.) *Правопис на македонскиот јазик*, Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, стр. 230-234.

МИХАЈЛОВИЌ-КОСТАДИНОВСКА, Сања (2015а): „Преведувачката дејност од шпански на македонски јазик (2000-2015) со посебен критички осврт на преводите на кратките прозни дела на Хулио Кортасар“ во *Македонско-романистички јазични, книжевни и преведувачки релации: (2000-2015)*. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“, стр.309-325.

МИХАЈЛОВИЌ-КОСТАДИНОВСКА, Сања (2015б): „Транскрипција и транслитерација на туѓите имиња од шпански јазик“, во Цветковски Живко (и др.) *Правопис на македонскиот јазик*, Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, стр. 286-288.

ТОШЕВ, Крум (и др.) (1970): *Правопис на македонскиот литературен јазик со правописен речник*. Скопје: Просветно дело.

RESUMEN

El objetivo de este artículo es hacer un análisis comparativo de dos traducciones al macedonio de las “Ficciones” de Borges. Las traducciones están hechas con una distancia temporal de casi tres décadas y presentan muchas diferencias entre sí, como lo son los distintos acercamientos a la lengua meta o el uso desigual de préstamos léxicos. Sin embargo, ambas traducciones contienen también muchos errores que en este trabajo serán analizados a nivel fonológico, léxico, semántico y sintáctico. Los errores nos sirven tanto para constatar los diferentes enfoques de los dos traductores como para advertir sobre la responsabilidad que conlleva la actividad traductora.

Palabras clave: Borges, Ficciones, traducciones al macedonio.